

AUTENTIC MONUMENT ISTORICO-CULTURAL ȘI SPIRITUAL

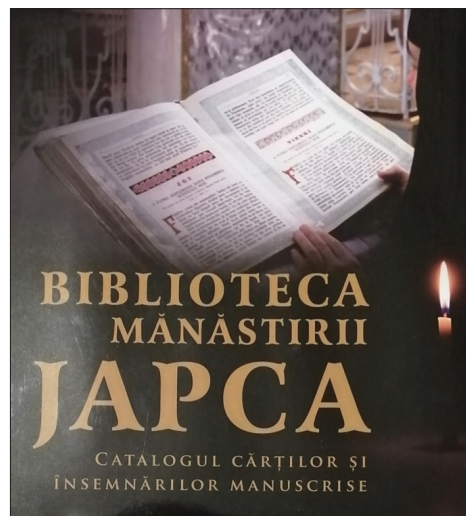
Doctor în istorie **Ion Valer XENOFONTOV**
E-mail: ionx2005@yahoo.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5993-1235>
Universitatea de Stat din Moldova

La 1 noiembrie 2018, în premieră după cercetările științifice realizate de istoricul Gheorghe Bezviconi (1910–1964) în anii celui de-al Doilea Război Mondial, în contextul în care obștea monahală se arată mai puțin deschisă să colaboreze cu persoane din afara mănăstirii, s-a făcut o excepție pentru cercetătorii Igor Cereteu și Octavian Moșin de a iniția studiarea bibliotecii lăcașului sfânt. Investigația a durat timp de doi ani, astfel, în toamna anului 2020, cercetătorii menționați au scos de sub tipar lucrarea *Biblioteca Mănăstirii Japca. Catalogul cărților și însemnărilor manuscrise*. Volumul a fost lansat la 19 noiembrie 2020 la Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Apariția acestui volum a constituit un eveniment științific mult așteptat de specialiști. Întrucât fondul de carte de la celelalte mănăstiri a fost compromis ca urmare a politicii ateismului militant promovate de URSS, se miza pe faptul că la Japca s-a menținut un important patrimoniu științifico-livresc. Miza a fost îndreptățită. Se știe că așezământul monahal Japca este singurul care a funcționat neîntrerupt de la înființare. Încercările autorităților sovietice de a închide lăcașul monahal (în 1964 a existat un plan minuțios în acest sens) s-au soldat cu eșec. Nu în zadar Japca a fost supranumită „Mănăstirea Rezistenței”, așezământul monahal supraviețuind imperiului sovietic.

Lucrarea elaborată de Igor Cereteu și Octavian Moșin a apărut în condiții grafice excelente, pe hârtie crețată, color, cu un bogat material iconografic, fiind o lucrare unicat în totalitatea de cărți mănăstirești din Republica Moldova. Editorul volumului este Eduard Potânga.

Cartea este prefațată de egumena Parascheva, stareță a Mănăstirii Japca din 2015, cu un mesaj intitulat: „Istoria Mănăstirii Japca între rânduri și gânduri”. Diriguitorul vetrei monahale reliefează contextul nefavorabil în care a activat mănăstirea, aici având loc de-a lungul timpului mai multe incendii și prădări. O parte dintre sfințenii au fost dosite de comunitatea monahală, iar altele au fost sustrate și li s-au pierdut urmele.

Igor CERETEU, Octavian MOȘIN. *Bibliografia Mănăstirii Japca. Catalogul cărților și însemnărilor manuscrise*. Chișinău: Lexon-Prim, 2020. 198 p.

Pornind de la valoarea incomensurabilă a cărții mănăstirești, egumena Parascheva ține să specifice faptul că „Impresionează, în mod aparte, cărțile de strană, care au trecut prin atâtea mâini. Până astăzi se slujește după cărțile din secolele XVIII–XX. Fiecare filă a fost răsfoită de mii de ori... Unele cărți au ajuns să se «odihnească» pe rafturile modestei biblioteci mănăstirești, altele se «plimbă» din chilie în chilie, fiind folosite pentru pravila măicuțelor” (p. 3).

În capitolul „Contribuții la reconstituirea Bibliotecii Mănăstirii Japca” (pp. 5-14) autorii fac un excurs istoric al vetrei monahale și se referă nemijlocit la apariția cărții în lăcașul sfânt. Din păcate, lipsa datelor face dificilă prezentarea apartenenței sau momentul achiziționării cărților în mănăstire.

S-a constatat faptul că primii călugări la Japca au jucat un rol substanțial în completarea bibliotecii (p. 7). Potrivit notelor marginale, autorii au stabilit că primele tipărituri au fost aduse la Japca de egumenii Theodosie (1764–1808) și Nicandru (1808–1810), punând astfel bazele bibliotecii (p. 11). Filiera de pătrundere a cărții în mănăstire o constituie donațiile și achizițiile diriguitorilor sfântului lăcaș, a obștii monahale,

a ctitorilor. Scopul acestor donații, era: „pentru pomenirea și iertarea păcatelor părinților în vecii vecilor” (p. 17); „dată aceli mănăstiri pentru vecinica pomenire” (p. 21); „ca să fie pentru sănătatea și mântuirea mea și spre vecinica pomenire a părinților și fraților mei, a tot neamul meu” (p. 40). Importanța notițelor marginale rezidă în identificarea modului de gândire din epocă, dar și a formelor punitive aplicate. De exemplu, însemnarea de pe *Tirodul*, publicat la Tipografia Lavrei Pecersk, în anul 1724, se citește ca o amenințare: „Dacă va voi cineva să o fure să fie lipsit de binecuvântarea sfinților părinți, blestemat, anafema” (p. 17). Unele anateme sunt abominabile. Astfel, în *Pentacostarionul*, editat la Tipografia Mitropoliei din București, în 1768, este notat: „Și cine s-ar ispiti ca să o fure, sau ar găsi-o pierdută, sau la altă biserică o vor vedea-o și nu o vor colăci și nu vor spune, să fie blestemat de domnul Dumnezeu și de precurata sa maică, de sfinții 12 apostoli, de 318 sfinți părinți, și să-l găsească cutremurul lui Cain și bubele lui Gheezi. Herul, piatra să putrezească, iar trupul aceluia să ste întreg și nedezlegat” (p. 24).

Potrivit cercetătorilor, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se constată o creștere în bibliotecă a numărului de cărți tipărite. Or, acest fapt denotă și o creștere a numărului de viețuitori de origine românească în mănăstire (p. 9). Din însemnările manuscrite s-a aflat că o parte din cărți au fost dăruite de diferite persoane sau au fost aduse de viețuitorii stabiliți la Japca după închiderea lăcașurilor monahale în Moldova sovietică (p. 11).

În urma unei analize minuțioase a bibliotecii de la Japca, cercetătorii au depistat cărți provenite de la Mănăstirea Noul Neamț (Chițcani), după lichidarea acesteia în anul 1962.

Din perspectivă statistică, constatăm faptul că istoricul Igor Cereteu și preotul Octavian Moșin au cercetat și identificat *de visu* 119 titluri în 146 de exemplare de cărți, inclusiv 83 de titluri în limba română și 36 de titluri în limbile slavonă și rusă. Din perspectivă cronologică, cărțile studiate au fost editate între 1723 și 2006. Cărțile de limbă română provin din centrele tipografice din București (33 de titluri; 48 de exemplare), Chișinău (19 titluri; 22 de exemplare), Mănăstirea Neamț (8 titluri; 11 exemplare), Buda (11 titluri; 13 exemplare), Mănăstirea Cernica (5 titluri; 8 exemplare), Iași (2 titluri; 2 exemplare), Blaj (3 titluri; 3 exemplare) și Râmnic (1 titlu; 1 exemplar). În perimetrul centrelor est-slave sunt atestate cărți editate la Kiev (26 de titluri; 26 de exemplare), Moscova (7 titluri; 7 exemplare) și Sankt Petersburg (3 titluri; 4 exemplare). Cu titlu de unicat, autorii au identificat o *Evangelie* rusească, tipărită la Klinti, datată cu anul 1787, care, din păcate, nu s-a păstrat (p. 14, 183).

Partea principală a lucrării reprezintă „Catalogul” (pp. 15-178), care include: a) titlul lucrării, cu indicarea locului și anului apariției; descrierea fizică a cărții; b) însemnări, note; c) bibliografie. O însemnare de carte valoroasă, datată cu 15 iulie 1818, este cea referitoare la superiorul așezământului monahal Japca, Inochentie Vartic (p. 45), nume necunoscut anterior în istoriografie. Unele informații pot aduce clarificări în identificarea formelor de scriere a prenumelor slujitorilor complexului monahal. Astfel, în unele surse diriguitorul mănăstirii figurează cu prenumele Afanasi, iar în adnotări îl depistăm și cu forma Afanasie (p. 17). Unele texte sunt bilingve.

Însemnările aduc informații valoroase din istoria sfântului lăcaș. Bunăoară, în *Mineul* din luna mai, apărut la Tipografia Lavrei Pecersk din Kiev, în 1876, este menționat că „Biserica [Înălțarea Domnului, n.n.] Mănăstirii Japca s-a demolat la 13 iunie 1913, la orele 4 ziua, dar a fost sfințită la 13 iunie 1912, nu a fost terminată turla” (p. 96). De o valoare incontestabilă este *Psaltirea* tipărită la Tipografia Lavrei Pecersk din Kiev în 1910. Aceasta a aparținut egumenei Serafima, diriguitoră care s-a opus vehement închiderii Mănăstirii Japca. Sunt indicați anii de deces al persoanelor din anturajul legendarei starețe (pp. 133-138).

Lucrarea finalizează cu o „Bibliografie” (pp. 179-182), Anexă. Situația statistică a cărților din biblioteca Mănăstirii Japca (p. 183); Galerie foto (pp. 184-199).

Volumul elaborat cu acribie profesională de Igor Cereteu și Octavian Moșin reprezintă un autentic monument istorico-cultural și spiritual ce reconstituie nume de ctitori, diriguitori, nevoitori; mișcări clericale; mentalități; dreptul nescris, corectări de datări istorice. Este o carte ce generează reevaluări istoriografice, reinterpretări ale vieții monahale și ale circuitului de carte în spațiul românesc și cel slavon.

P.S. În zilele de 27-29 iulie 2021, la vatra monahală Japca a avut loc ediția I-a a Simpozionului științific național „Lecturi Mănăstirești. Japca”. La 28 iulie, în ziua pomenirii Sf. Cneaz Vladimir, a fost abordat subiectul „Cartea religioasă în Mănăstirea Japca în contextul așezămintelor monahale din Republica Moldova”. În fața comunității monahale, a unui grup de cercetători științifici, cadre didactice universitare, jurnaliști și pelerine, dr. hab. Igor Cereteu și pr. dr. Octavian Moșin au relatat despre locul și importanța cărților religioase în viața creștinului de astăzi. A fost prezentat catalogul *Biblioteca Mănăstirii Japca*, fiind explicată originalitatea inscripțiilor de pe unele cărți, precum și cele mai valoroase tipărituri din patrimoniul mănăstiresc. S-a menționat faptul că studiul privind cărțile de la Mănăstirea Japca vine cu noi date nu doar asupra acestui sfânt așezământ, ci și al altor mănăstiri din spațiul pruto-nistean.